

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΑΡΘΡΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Α. Τι λέει και τι δε λέει

1. Τι λέει για την εγκαθίδρυση και επικράτηση της δικτατορίας (σελ. 106-107):
...εγκαθίδρυση -με συνέργεια του βασιλιά- του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου 1936. Ο Ιωάννης Μεταξάς θα καταλύσει τους δημοκρατικούς θεσμούς και θα κυβερνήσει έκτοτε, ως δικτάτορας, μέχρι τον θάνατό του. Η ελληνική κοινή γνώμη, εμποτισμένη στην πλειονότητά της από αρχές φιλελεύθερες, υπήρξε οπωσδήποτε αντίθετη στην ιδεολογία του αυταρχικού καθεστώτος. Η επικράτηση εντούτοις παρόμοιας υψηλής αυταρχικών καθεστώτων στο μεγαλύτερο τμήμα της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης και η ισχύοντα των μέσων στήριξης -εσωτερικών και εξωτερικών- μιας ενδεχόμενης αντίδρασης, σε συνδυασμό και με τον θάνατο των σημαντικότερων πολιτικών ηγετών της περιόδου μεταξύ των δύο πολέμων (Βενιζέλου, Τσαλδάρη, Παπαναστασίου και Μιχαλακόπουλου)... συντέλεσαν ώστε η αντίθεση αυτή να μην οδηγήσει στην πτώση της δικτατορίας.

Τι δε λέει:

1. Ούτε κουβέντα για το Μάη 1936 στη Θεσσαλονίκη και τους δώδεκα νεκρούς διαδηλωτές εργάτες από σφαίρες των χωροφυλάκων που έστειλε η κυβέρνηση Μεταξά. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 378) Σύμφωνα με το Βρετανό πρέσβη ο κομμουνιστικός κίνδυνος ήταν πρόσχημα του Μεταξά για την κατάληψη της εξουσίας. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ, σελ.380)

2. Για τα βασανιστήρια: ρετινόλαδο, πάγος, τράβηγμα νυχιών με ταμπίδα, οιδερένιο στεφάνι που σφίγγει σταδιακά το κεφάλι, φάλαγγα. (Βουρνάς)

3. Για τις συλλήψεις, εξορίες και φυλακίσεις. Ξεχνάει τον Αϊ Στράτη, τη Γαύδο και πλήθος άλλων νησιών που είχαν γίνει τόποι εξορίας, ξεχνάει την Ακροναυπλία, φυλακή για όσους θεωρούνταν κομμουνιστές αλλά και πολλούς άλλους που δεν ταυτίστηκαν με το καθεστώς. Οι διώξεις από το καθεστώς Μεταξά αφορούν πλήθος πολιτών: Αλ. Σβώλος, Δ. Γληνός, Α. Μιχαλακόπουλος, ακόμα και ο Θ. Τσάτσος

είναι ονόματα που δείχνουν την έκταση που πήραν οι διώξεις. Ο αριθμός όσων πέρασαν από την Ασφάλεια, όσων εκποτίστηκαν είναι αδιευκρίνιστος επειδή δεν ήταν απαραίτητο να δικαστούν. Υπολογίζονται από 50.000 έως 100.000. Να σημειωθεί ότι, συνολικά στη χώρα, τα μέλη του ΚΚΕ ήταν περίπου 15.000. (Βουρνάς, Ιστορικά 3-8-2000, 7 ημέρες Καθημερινής 16-11-2003) Οι εκποτίσεις και φυλακίσεις ήταν παλαιότερη τακτική του ελληνικού κράτους και κυρίως μετά το **Ιδιώνυμο**, ν. 4229/1929 του Βενιζέλου πήραν περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα. Όμως ο αναγκαστικός νόμος 117/18-9-1936 "περί μέτρων προς καταπολέμηση του κομμουνισμού και των εκ τούτου συνεπειών" ήταν ένας σκληρός νόμος χωρίς προηγούμενο στα ελληνικά χρονικά. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 484)

4. Για αντιδράσεις του πολιτικού κόσμου όπως για παράδειγμα η διαμαρτυρία των Θ. Σοφούλη, Γ. Καφαντάρη, Τζ. Θεοτόκη: "Η 4η Αυγούστου... αποτελεί το μελανώτερο σημείο της νεωτέρας ημών ιστορίας... Το σημερινό μας πολίτευμα, εάν δύναται να ονομασθεί πολίτευμα, είναι και καλείται Τρομοκρατία.... Διά της Τρομοκρατίας υψίσταται το σημερινόν καθεστώς.... Αι αυθαίρετοι συλλήψεις και φυλακίσεις, αι αθρόαι εκποτίσεις, αι μάλλον απάνθρωποι κακοποιήσεις είναι συνήθη του καθημερινού βίου φαινόμενα. (Ιστορικά, 3-8-2000)

5. Ενδεικτικά μία ερμηνεία της φράσης θα καταλύσει τους δημοκρατικούς θεσμούς ώστε να γίνει σαφέστερη. Ας δούμε τι εννοεί: "περί αναστολής των διατάξεων άρθρων του Συντάγματος καθ' όλην την χώραν.": 5) ουδείς συλλαμβάνεται ... άνευ ηπιολογημένου δικαστικού εντάλματος, 6) ανακοπή προφυλακίσεως επι πολιτικών εγκλημάτων, 10) δικαίωμα συνέχεσθαι, 11) δικαίωμα συνεταιρίζεσθαι, 12) ασυλο κατοικίας, 14) ελευθερία τύπου, 20) απόρρητο επιστολών, και 95 εκδίκασση πολιτικών εγκλημάτων από ορκωτά δικαστήρια. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ.381).

2. Τι λέει για την κοινωνική ασφάλιση και το ΙΚΑ (σ. 107):

Η ληψη, για πρώτη φορά, σοβαρών μέτρων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης -όπως ιδιαίτερα η ύψιστοι του ΙΚΑ, το 1937- προσφερόταν για να αμβλύνει την κοινωνική αντίδραση, χωρίς όμως να μπορέσει να την εξαλείψει.

Τι δε λέει:

1. Η ίδρυση του ΙΚΑ είχε συσταθεί ήδη από το 1934 και υπήρξε αίτημα μαχητικών διεκδικήσεων των εργαζομένων (Λιναρδάτος). ...συσταθέν δυνάμει του Ν. 6298/1934, πρώτος διοικητής υπήρξε ο Κανελλόπουλος Παναγιώτης κατά το 1934 - 1935. (επίσημο site του ΙΚΑ.)

ΑΡΘΡΑ

2. Το 1934 ψηφίστηκε ο βασικός νόμος 6298/1934 "Περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων". Την ίδια περίοδο προωθήθηκαν επίσης νομοθετικά μέτρα για την ίδρυση φορέων κύριας ασφάλισης, όπως του Ταμείου Ασφαλίσεως Εμπόρων (ΤΑΕ) και του Ταμείου Επαγγελματιών και Βιοτεχνών (ΤΕΒΕ), που άρχισαν να λειτουργούν το 1940.

Το 1935 καθιερώθηκε η υποχρεωτική ασφάλιση όλων των μισθωτών στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), που αποτέλεσε το γενικό φορέα κοινωνικής ασφάλισης των μισθωτών. Η λειτουργία του ΙΚΑ άρχισε την 1.1.1937, **αλλά η χορήγηση παροχών ρυθμίστηκε το 1951** με τον Αναγκαστικό Νόμο 1846/51, ο οποίος με τις διαδοχικές τροποποιήσεις του συνθέτει και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο του φορέα. (Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, http://www.ggka.gr/jasfalistikokeff.htm#_Toc26957680).

3. Βασιζόταν σε νομοσχέδια των τελευταίων κυβερνήσεων της αβασίλευτης δημοκρατίας, δε χρηματοδοτούνταν και η ασφάλιση γινόταν με πολύ αργό ρυθμό (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 390). Προφανώς τα χρήματα διχοθετούνταν αφειδώς στην ΕΟΝ, πώς να περισσέψουν για το ΙΚΑ.

3. Τι λέει για την πολιτική (σελ. 108) :

"Όταν, το 1936, ανέλαβε ο Μεταξάς τη διακυβέρνηση της χώρας, η πιθανότητα μιας πανευρωπαϊκής σύρραξης είχε ενισχυθεί και τα διλήμματα σχετικά με τον διπλωματικό προσανατολισμό της Ελλάδας ήταν μεγαλύτερα".

Σχολικό βιβλίο, παράθεμα (σελ. 119-120)

("... ο Βρετανός πρεσβευτής ρώτησε αν οι Έλληνες δεν θα θεωρούσαν ότι, μετά την ήττα της Ιταλίας, δεν ήταν σκόπιμη ένοπλη αναμέτρηση με τη Γερμανία; και πήρε την απάντηση: "Μπορείτε ν' αφήσετε σ' εμένα αυτή την ευθύνη".)

Ιωάννης Κολιόπουλος, *Η δικτατορία του Μεταξά και ο πόλεμος του '40*, Βίβλιας, σελ. 230-231)

Τι δε λέει:

1. Για τον προσανατολισμό της Ελλάδας καθοριστική υπήρξε η πολιτική των Αγγλων. Οι συναισθηματικές και ιδεολογικές κλίσεις του Μεταξά (που ήταν γερμανόφιλος από την εποχή που εκπαιδεύονταν στη Στρατιωτική Ακαδημία Βερολίνου) αντίθετα με τις δεσμεύσεις του Βασιλιά προς την Αγγλία, οι εμπορικές συναλλαγές και οι εξελίξεις στα Βαλκάνια οδήγησαν προς την αντιφατική προσέγγιση στον αγγλικό και γερμανικό παράγοντα. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 397).

2. Ο Μεταξάς υπήρξε φιλικός προς την Αγγλία όπως και ο αγγλόφιλος Γεώργιος υπήρξε φιλικός προς το καθεστώς της 4ης Αυγούστου, ο Μεταξάς μειονεκτούσε έναντι του Γεωργίου που είχε τη στήριξη του στρατού και της βρετανικής κυβέρνησης (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 397). Για τους Αγγλους, αρχικά η Ελλάδα ήταν περισσότερο χρήσιμη ως ουδέτερη χώρα (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ'', σελ. 403). Τον Ιανουάριο 1940 συνδέθηκε άμεσα και ουσιαστικά με την πολεμική προσπάθεια της Αγγλίας. Τυπικά παρέμενε ουδέτερη. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 408) Το "όχι" είχε ειπωθεί ήδη πριν από το ιταλικό τελεσίγραφο και είχε ειπωθεί ως "ναι" στην Αγγλία.

3. Σχετικά με το παράθεμα έχουμε τεκμηρίωση της ιστορικής αφήγησης με αναφορά σε κείμενο που περιέχει το σιβυλλικό απόσπασμα ενός εκ των συγγραφέων. Τεκμηριώνουμε τις απόψεις μας με αναφορά στον εαυτό μας! (Με όλο το σεβασμό προς τον Ιωάννη Κολιόπουλο, που συμμετείχε και στη συγγραφή της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους*).

4. Τι λέει για την οικονομική πολιτική (σελ. 108):

Υπό τις συνθήκες αυτές η Ελλάδα θα αποφύγει ενσυνείδητα -μόνη κατά την περίοδο αυτή μεταξύ των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης- τον ασφυκτικό οικονομικό και, κατ' επέκταση, πολιτικό εναγκαλισμό της χιτλερικής Γερμανίας.

Τι δε λέει:

1. Για τις οικονομικές σχέσεις με τη Γερμανία: το ελληνογερμανικό κλήριγκ που εφοδίασε τη Γερμανία με σιδηρομετάλλευμα απαραίτητο για την πολεμική προετοιμασία της. Κατά το πρώτο διάστημα της δικτατορίας η ελληνική εξωτερική πολιτική περιήλθε κάτω από τη γερμανική επιρροή. (Λιναρδάτος, Πετράκη 237)

2. Την περίοδο 1930-1938 η γερμανική οικονομική διείσδυση στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά. Το 1938 η Γερμανία αγόρασε το 40% των ελληνικών καπνών. (Φοίβος Οικονομίδης, Ιστορικά, 3 Αυγούστου 2000)

3. Έχουμε τη "γερμανοποίηση" της Ελλάδας σε επίπεδο καθεστώτος και εξαιτίας των εμπορικών συναλλαγών. Οι εξαγωγές της χώρας στη Γερμανία ήταν 3 ½ φορές περισσότερες απ' ό,τι στην Αγγλία και οι εισαγωγές διπλάσιες. Η Αγγλία βέβαια παραμένει κυριότερη πιστώτρια της χώρας και προτιμά τη διείσδυση με τη μορφή εταιριών. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 398) Ενδιαφέρον για τις "οικονομικές" δραστηριότητες του καθεστώτος έχει και η κρυφή ενίσχυση του καθεστώτος του Φράνκο με γερμανικά αεροπλάνα που συναρμολογούνται στο καλυκωποιείο του Μποδοσάκη. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 399)

4. Για τα οικονομικά σκάνδαλα. Παράδειγμα το δάνειο από τη χιτλερική Γερμανία που οδήγησε στην παραίτηση του πρώτου υπουργού οικονομικών του Μεταξά, Κ. Ζαβιτσιάνου, επειδή έκανε σχετικές δηλώσεις. Παράδειγμα δεύτερο ο "Ερανος υπέρ Αεροπορίας", φράση συνώνυμη με την κατάχρηση δημόσιου χρήματος, χρήματα που συγκεντρώθηκαν για την αγορά αεροσκαφών βρέθηκαν στα θυλάκια στελεχών και φίλων του Μεταξά. (Βουρνάς). Για τις σπατάλες με τη χρηματοδότηση των προπαγανδιστικών εορτών του καθεστώτος. Ο εορτασμός της 2ης επετείου, 4/8/1938, στοίχισε 200 εκ. δρχ. όταν τα έσοδα ολόκληρου του ιδιωτικού τομέα ήταν 74 εκ. δρχ. Παρόμοια σπατάλες ήταν και οι γιορτές κατά το 1939 και 1940 με αναπόφευκτο ήδη το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Πετράκη, 90-91 και 197).

5. Τι λέει για τον πολιτικό Μεταξά (λεζάντα στη φωτογραφία του Μεταξά, σελ. 107)

Ο Ιωάννης Μεταξάς (1871-1941) επέβαλε δικτατορικό καθεστώς την 4η Αυγούστου του 1936, επηρεασμένος από τα φασιστικά καθεστώτα και με τη συναίνεση του Βασιλιά Γεωργίου του Β'. Σε διεθνές επίπεδο, προσέδεσε την Ελλάδα στο αρμα της φιλοαγγλικής επιρροής και ηγήθηκε της ελληνικής αντίστασης στην ιταλική εισβολή έως το θάνατό του, τον Ιανουάριο του 1941.

Σχολικό βιβλίο, αφήγηση (σελ. 119)

Ο Ιωάννης Μεταξάς απέρριψε την ιταμική αξίωση: η Ελλάδα θα υπεράσπιζε, εστια και με τα όπλα, τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού θα συνοψιστεί έκτοτε στη λέξη "Όχι".

Σχολικό βιβλίο, πηγή (σελ. 118-119)

Η αφήγηση του Γκράτσι για την επίδοση του τηλεγραφήρου (... Ο φρουρός άρχισε να χτυπά ένα ηλεκτρικό κουδούνι ... επιτέλους το κουδούνισμα ξύπνησε τον ίδιο τον Μεταξά... Ο Μεταξάς είχε φορέσει μία σκούρη μάλλινη ρόμπα, από το γιακά της οποίας φαινόταν ένα μετριότατο βαμβακερό νυχτικό ... Τα χέρια που κρατούσαν το χαρτί έτρεμαν ελαφρά ... έβλεπα τα μάτια να βουρκώνουν ...)

Εμανουέλε Γκράτσι, Η αρχή του τέλους, Εστία, σελ. 284-285.

Τι δε λέει:

1. Ο Μεταξάς σ' όλη τη διάρκεια της στρατιωτικής και πολιτικής του σταδιοδρομίας ήταν οπαδός αυταρχικών μεθόδων και συστημάτων, ότι η απέχθειά του προς τη Δημοκρατία ενισχύθηκε με τη θητεία του στον κοινοβουλευτισμό. (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ, σελ.380)

2. Κατ' ουσίαν υπήρξε ένας τυχοδιώκτης. Αφοσιώνεται στον Κωνσταντίνο του ο-

πού τις ικανότητες δεν εκτιμά. Γίνεται υπασπιστής του Βενιζέλου, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών, προς τον οποίο όμως έχει δυσπιστία. Φτάνει ως την Αρχηγία του Επιτελείου το 1915. Δημιουργεί το παραστρατιωτικό σώμα των Επιστρατών (1916) και συγκρούεται με το Βενιζέλο. Μετά την απομάκρυνση του Κωνσταντίνου από τους συμμάχους, τον Ιούνιο 1917 μαζί με άλλους επίλεκτους φιλοβασιλικούς εξορίζεται στην Κορσική. Καταδικάζεται σε θάνατο για τη συμμετοχή του στα γεγονότα του Νοεμβρίου 1916. Επιστρέφει στην Αθήνα μετά την ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές Νοεμβρίου 1920. Παραγκωνίζεται από το Δ. Γούναρη. Διαφωνεί με τη Μικρασιατική εκστρατεία και αφοσιώνεται στην πολιτική. Συμμετέχει στο κίνημα του 1923 και μετά την αποτυχία του καταδικάζεται για δεύτερη φορά σε θάνατο. **Το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων** συμμετέχει στην Οικουμενική Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη και το Δεκέμβρη 1926 ο Μεταξάς γίνεται υπουργός Συγκοινωνιών. Συναπτεί μεγάλες συμβάσεις για τις οποίες **αμφισβητείται η ανιδιοτέλειά του** (Το 1927 φτιάχνει και καινούργιο σπίτι). Συμμετέχει σε κυβέρνηση Συνασπισμού. Συνεργάζεται με τον στρατηγό Πλαστήρα. Στις εκλογές Αυγούστου 1928 νικά ο Βενιζέλος, ενώ ο Μεταξάς ηττάται και προσωπικά στην Κεφαλλονιά...αποφασίζει να εγκαταλείψει την πολιτική. Το 1931 ο **Βενιζέλος τον απαλλάσσει από τις κατηγορίες για το διάστημα που υπήρξε υπουργός Συγκοινωνιών**. Το 1932 συμμετέχει στις εκλογές του Σεπτεμβρίου, στρέφεται προσωπικά εναντίον του Ελ. Βενιζέλου. Το 1934 συμφωνεί με το Βενιζέλο για την υπογραφή του **βαλκανικού συμφώνου**. Πίσω από τις πλάτες του Π. Τσαλδάρη Μεταξάς και Κονδύλης δυσπιστώντας μεταξύ τους σχεδιάζουν δικτατορία. Συμμετέχει στην καταστολή του κινήματος 1ης Μαρτίου 1935. Με πραξικοπηματικό τρόπο παλινорθώθηκε η βασιλεία του Φθινόπωρο του 1935 και στις 25 Νοεμβρίου 1935 επανήλθε στο θρόνο ο Γεώργιος, ο οποίος με πρώτη ευκαιρία παρασημοφόρησε το Μεταξά, παλιό γνώριμο της βασιλικής οικογένειας. Ιανουάριο 1936 πεθαίνει ο Κονδύλης, Μάρτιο 1936 πεθαίνει ο Βενιζέλος - ο Μεταξάς είναι αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης Δεμερτζή και Υπουργός Στρατιωτικών. Απρίλιο 1936 πεθαίνει ο Δεμερτζής και ο Μεταξάς γίνεται πρωθυπουργός. Μάιο 1936 πεθαίνει ο Τσαλδάρης. Αιματηρά γεγονότα στη Θεσσαλονίκη αλλά και σε άλλες πόλεις, όπως ο Βόλος. Προκήρυξη πανελλαδικής απεργίας για 5 Αυγούστου 1936. Αλλά 4 Αυγούστου 1936, Βασιλικά Διατάγματα α) "περί διαλύσεως της Γ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων" και β) περί αναστολής των διατάξεων των άρθρων 5, 6, 10, 11, 12, 14, 20, και 95 του Συντάγματος καθ' όλην την χώρα".

(Επιλογή από το βιογραφικό σημείωμα του Χρ. Χρησιδής στην έκδοση των ημερολογίων του Ιωάννη Μεταξά.)

3. Ο Μεταξάς, όταν κλήθηκε ως στρατιωτικός να πάει στο μέτωπο της Μικράς Ασίας, αρνήθηκε επειδή έκρινε ότι η εκστρατεία θα οδηγούσε στην καταστροφή! Προφανώς 20 χρόνια μετά δεν είχε πρόβλημα να ηγηθεί ενός πολέμου στον οποίο ο δε συμμετείχε και δεν υπήρχε κίνδυνος να σκοτωθεί ο ίδιος.

4. Ο Μεταξάς υπήρξε ένας ανασφαλής ανθρωπάκος που έγραφε στο ημερολόγιό του: "Με προσέχουν πολύ ολίγον. Δεν ξέρω αγγλικά. Είμαι και κοντός". Έφτασε να παρουσιάζεται ως γίγαντας και σωτήρας στα προπαγανδιστικά περιοδικά της δικτατορίας του. (Πετράκη σελ. 53 και 77)

5. Και ένα ανέκδοτο: θαυμάζουμε τον Μεταξά που είπε το "όχι", γιατί είναι ο μόνος που ήθελε να πει "ναι".

6. Τι λέει για τα κόμματα και την εκπαίδευση (παράθεμα, σελ. 107):

Ωστόσο ο Μεταξάς δε δημιούργησε ένα μονοκομματικό κράτος. Το καθεστώς της 4ης Αυγούστου ήταν κατά κύριο λόγο σχετικά ήπιο, πιο κοντά στο ιταλικό -εγώ θα έλεγα στο πορτογαλικό- παρά στο γερμανικό μοντέλο. [...] Το καθεστώς έχτισε σχολεία, εξέτασε και επανεξέτασε προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης, από το 1940 υιοθέτησε έναν νέο αστικό κώδικα και ενθάρρυνε την καθιέρωση της δημοτικής.

Παναγιώτης Βατικιώτης, Μια πολιτική βιογραφία του Ιωάννη Μεταξά. Ευρασία, Αθήνα 2005, σ. 300-301.

Τι δε λέει:

1. Τα πολιτικά κόμματα τέθηκαν εκτός νόμου (Βουρνάς 408, Άλκης Ρήγος, Ιστορικά, 3 Αυγούστου 2000). Ο Μεταξάς δεν είχε κατορθώσει ποτέ να συμπαρασύρει το λαό, όπως ο Μουσολίνι ή ο Χίτλερ. Κάθε κάθοδός του σε εκλογές ήταν απόδειξη της περιφρόνησης που του έδειχνε ο κόσμος.

2. Η δικτατορία Μεταξά διαφέρει από το ιταλικό και γερμανικό μοντέλο όχι γιατί υπήρξε πιο ήπια αλλά γιατί το καθεστώς της 4ης Αυγούστου δεν ήταν στρατιωτική δικτατορία, ο στρατός δεν άσκησε εξουσία, παρέμεινε στυλοβάτης του καθεστώτος υπό τον έλεγχο του Γεώργιου Β'. Δεν είχε επιβληθεί από μαζικό κόμμα, ούτε κατόρθωσε να δημιουργήσει τέτοιο κόμμα (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ.382-383) ... υπήρξε στην πράξη ένα αστυνομικό καθεστώς με ολοκληρωτικές και φασιστικές τάσεις, που όμως δε μπόρεσε να αλλοιώσει τη δομή του υφιστάμενου κράτους (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΕ', σελ. 383).

3. Κάψιμο βιβλίων. Από τις πρώτες μέρες επιβολής της δικτατορίας οι οπαδοί του Μεταξά καίγαν βιβλία τελετουργικά (όπως οι Ναζί) μπροστά στις στήλες του Ολυμπίου Διός και στα Προπύλαια. Το ίδιο και σε άλλες πόλεις, όπως η Αθήνα και η Πειραιάς. *Καλούνται άπαντες οι εθνικόφρονες γονείς της πόλεως Πειραιώς όπως*

προσέλθουν κομίζοντες μεθ' εαυτών άπαντα τα κομμουνιστικά διδακτικά βιβλία των σχολείων, ίνα καύσι ομού μετά σειράς κομμουνιστικών εντύπων τη ενεργεία της Εθνικής Φοιτητικής Νεολαίας Πειραιώς. Επιτροπή Εθνικοφρόνων Γονέων Πειραιώς. Απαγορεύονται και καίγονται βιβλία ακόμη και του Καρκαβίτσα και του Παπαδιαμάντη. (Λιναρδάτος, Πετράκη).

Για τη διδασκαλία του Επιτάφιου και της Αντιγόνης που όταν διδάσκονταν γινόταν επιλεκτικά χωρίς τα σημεία που δεν άρεσαν στο καθεστώς. Για τη λογοκρισία... (Βουρνάς 484, Πετράκη 72). Για την επιβολή τελών και επιβαρύνσεων στη μέση και ανώτατη εκπαίδευση απαγορευτικών για τα παιδιά των περισσότερων οικογενειών. Για τον ευτελιστικό ρόλο που επεφύλασσε στη γυναίκα (ο προορισμός διά τον οποίον μορφώνεστε πρέπει να αποβλέπει μόνον εις την οικογένειαν ...η γυναίκα είναι το στολίδι της ζωής του ανθρώπου, κηρύσσει ο ίδιος ο Μεταξάς, προφανώς εννοώντας ότι άλλο είναι η γυναίκα και άλλο ο άνθρωπος). Βασική της αποστολή ήταν μόνο η μητρότητα και μόνο ως μητέρες αποκτούσαν αξία για το καθεστώς. (Λιναρδάτος, Πετράκη 189, 282).

Ο Μεταξάς προς τους φοιτητές στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: *Σας απαγορεύω να έχετε διαφορετικές ιδέες από αυτές του Κράτους. Σας ζητώ όχι μόνο να έχετε τις ίδιες ιδέες, αλλά να πιστεύετε σ' αυτές και να δουλεύετε γι' αυτές με ενθουσιασμό. Αν κάποιος από σας έχει διαφορετικές ιδέες, καλύτερα να μείνει αμόρφωτος. (Άλκης Ρήγος, Ιστορικά, 3 Αυγούστου 2000)*

7. Μέτρο σύγκρισης: τι λέει με 152 λέξεις το σχολικό βιβλίο Θέματα νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Λυκείου, θεωρητική κατεύθυνση, (σελ. 109-111, εκδ. ΟΕΔΒ)

"Εται, την 4η Αυγούστου 1936, με την προσυπογραφή των περισσότερων υπουργών και με την πρόφαση του κομμουνιστικού κινδύνου λόγω επικείμενης 24ωρης πανελλαδικής απεργίας, ο Μεταξάς, με τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά, ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων του Συντάγματος και διέλυσε τη Βουλή. Ο Μεταξάς ήταν σε όλη του τη σταδιοδρομία εχθρός του κοινοβουλευτισμού και υποστηρικτής αυταρχικών μεθόδων στην πολιτική. Όταν του δόθηκε η ευκαιρία, έκανε πράξη τις θεωρίες του. Η δικτατορία Μεταξά έβαλε τέλος στη Δημοκρατία του Μεσοπολέμου και σε μία ολόκληρη εποχή της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας.

Το καθεστώς του Μεταξά κυβέρνησε απολυταρχικά. Στην ουσία υπήρξε ένα αστυνομικό καθεστώς με φασιστικές τάσεις, δεν πρόφτασε όμως να αλώσει τον κρατικό μηχανισμό ολοκληρωτικά, όπως έγινε στην περίπτωση της Γερμανίας και της Ιταλίας. Αντιμέτωπος τους αντιπάλους του, ιδιαίτερα τους κομμουνιστές, τους οποίους προσπάθησε να εξοντώσει, με φυλακίσεις και εκποτίσεις. Απαγόρευσε,

μεταξύ άλλων, την ελευθερία του λόγου και την ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταίριζεσθαι."

Συμπέρασμα: Μάλλον στο νέο σχολικό βιβλίο ιστορίας γενικής παιδείας της Ύλκειου επιχειρείται μονόπλευρη παρουσίαση και εξωραϊσμός του Μεταξά και της δικτατορίας του. Η ιστορία ξαναγράφεται επιλεκτικά για να υπηρετήσει νέες σκοπιμότητες. Και αυτά με άκομψο τρόπο, το όνομα του Μανιαδάκη, υφυπουργού Ασφαλείας του Μεταξά, το όνομα του Νικολούδη, υφυπουργού Τύπου (προπαγάνδας) και Τουρισμού! δύσκολα θα ξεχαστούν. Το βιβλίο θα μπορούσε να είναι συνοπτικότερο και πληρέστερο.

Β. Τρεις αντιφάσεις.

Αντίφαση 1η

Στη σελίδα 22 παρατίθεται χάρτης με τίτλο "χάρτης της Ελληνικής Επανάστασης". Στο υπόμνημα που τον συνοδεύει διευκρινίζονται οι περιοχές που επαναστάτησαν το 1821-1822. Σε αυτόν απουσιάζουν η Σάμος και τα Δωδεκάνησα. Στη σελίδα 23 υπάρχει παράθεση περιοχών που επαναστάτησαν. Η Σάμος που δεν υπάρχει στο χάρτη αναφέρεται ρητά. Επίσης απουσιάζει η Κάσος που στη σελίδα 29 αναφέρεται η καταστροφή της το 1924.

Σχόλιο: Η αφήγηση αναφέρει λεπτομερείς πληροφορίες, αδικαιολόγητες για ένα συνοπτικό σχολικό εγχειρίδιο. Ο χάρτης δίνει μία στρεβλή εικόνα της περιοχής και της επανάστασης. Επίσης να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει χάρτης που να συνοδεύει και διευκρινίζει την επανάσταση στις ηγεμονίες που αναφέρεται στο ίδιο κεφάλαιο (σελ. 17-23)

Αντίφαση 2η

Στη σελίδα 36 αναφέρεται η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και η παράκληση του Σουλτάνου. *Ήταν η αφετηρία του κοινοβουλευτικού βίου της χώρας.* Στη σελίδα 37 και στο ίδιο ύψος αναφέρεται: *Ανεξάρτητη και κοινοβουλευτική, η Ελλάδα της εποχής (1830-1881) ...*

Σχόλιο: Προφανώς η σύγχυση στο μυαλό του αναγνώστη που θέλει να μάθει ιστορία από το σχολικό εγχειρίδιο είναι αναπόφευκτη. Οι όροι Σύνταγμα, Ανεξαρτησία, Κοινοβουλευτισμός τριγυρίζουν ασαφείς στη σκέψη του. Επίσης να επισημανθεί ότι σύμφωνα με το βιβλίο και την ενότητα για την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου έχουμε τη δυσαρέσκεια ορισμένων κύκλων για τον Όθωνα. Ποιοι είναι οι ορισμένοι κύκλοι; Διευκρινίζεται στη συνέχεια της αφήγησης (σελ. 35) *Πολλοί από τους παλαιούς άρχοντες ... συμμαχούν με φιλελεύθερους πολιτικούς και διανοούμε-*

νους ... στους οποίους προστίθενται συντηρητικοί κύκλοι της Εκκλησίας της Ελλάδος. Τα ετερόκλητα αυτά στοιχεία υποχρέωσαν τον Όθωνα να συγκαλέσει εθνοσυνέλευση και να παραχωρήσει Σύνταγμα. Ούτε λόγος για το ρόλο των μεγάλων δυνάμεων, των κομμάτων, τη γενική δυσαρέσκεια, τη συμμετοχή του κόσμου στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου.

Αντίφαση 3η

Στη σελίδα 36 γράφει: *Το Σύνταγμα του 1844, ένα από τα πιο φιλελεύθερα Σύνταγματα της εποχής, δεν κατοχύρωνε την λαϊκή κυριαρχία, επειδή δεν υπήρχαν σταθεροί πολιτικοί σχηματισμοί, για να εξασφαλίσουν την άσκηση εξουσίας από την πλειοψηφία του κοινοβουλίου.*

Σχόλιο: Μα νομίζω ότι για να υπάρξουν πολιτικοί σχηματισμοί σταθεροί, για να υπάρξει Κοινοβούλιο και άσκηση εξουσίας από την πλειοψηφία του, ΠΡΕΠΕΙ ΠΡΩΤΑ να κατοχυρωθούν συνταγματικά. Είναι δυνατόν να προϋπάρχουν; Μήπως θεωρεί τη συνέπεια ως αιτία; Μάλλον μια λογική διατύπωση θα ήταν: δεν κατοχύρωνε την λαϊκή κυριαρχία, και συνεπώς δε δημιουργήθηκαν σταθεροί πολιτικοί σχηματισμοί, για να εξασφαλίσουν την άσκηση εξουσίας από την πλειοψηφία του Κοινοβουλίου.

Τέσσερις αφελείς απορίες.

Αφελής απορία 1η

Ο Σουλτάνος έκρινε πως ο Πατριάρχης δεν ήταν ξένος προς την επανάσταση των Ελλήνων και ότι δε χρησιμοποίησε την εξουσία του να συγκρατήσει τους Έλληνες. (...) Η σκληρή και ανατιολόγητη αντίδραση του σουλτάνου εναντίον της θεσμοθετημένης ηγεσίας του έθνους ... (σελ. 24).

Διατύπωση Πυθίας: Ήταν ξένος προς την επανάσταση ο Πατριάρχης ή όχι; όφειλε να συγκρατήσει του Έλληνες ώστε να μην επαναστατήσουν και γιατί; Η αντίδραση του σουλτάνου χαρακτηρίζεται ανατιολόγητη γιατί πράγματι ο Πατριάρχης ήταν ξένος προς την Επανάσταση; ή γιατί δεν όφειλε να τους συγκρατήσει; Πώς ο Πατριάρχης αποτελούσε θεσμοθετημένη ηγεσία στην Οθωμανική αυτοκρατορία, από ποιον αντλούσε μια τέτοια θέση; Τελικά, ο Πατριάρχης αποτελούσε θεσμός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας;

Αφελής απορία 2η

Ως θεσμοθετημένοι ηγέτες και υπεύθυνοι για τη νομιμοφροσύνη των Ελλήνων υπηκόων του σουλτάνου, οι πρόκριτοι, οι ιεράρχες και οι καπετάνιοι ... έκριναν δε ότι ήταν απαραίτητη η προβολή της Επανάστασης ως εξέγερσης συνενών νοικοκυριών,

όχι ριζοσπαστών που στρέφονταν κατά των νόμιμων ηγεμόνων τους. (σελ. 25-26)

Κι άλλος χρησμός: Πάλι οι θεσμοθετημένοι ηγέτες. Αλλά και επιπλέον απορίες. Ποιοι είναι οι καπετάνιοι; οι ιδιοκτήτες των караβιών - εφοπλιστές των νησιών; ή οι γνωστοί ως καπεταναίοι / κλεφτοκαπεταναίοι; Πάλι αυτοί έκριναν, όπως έκρινε και πριν ο σουλτάνος (ο ιστοριογράφος τι κρίνει;) Πώς συνταιριάζουν επανάσταση και συνετοί νοικοκυραίοι; Μήπως επειδή το έκριναν οι θεσμοθετημένοι ηγέτες; ποιοι είναι οι νόμιμοι ηγεμόνες των εξεγερμένων συνετών νοικοκυραίων; που αν ήταν ριζοσπάστες, που μπορεί και να ήταν αλλά δεν έπρεπε να προβληθούν ως τέτοιοι, θα στρέφονταν, που μπορεί και να στράφηκαν, εναντίον τους αλλά δεν έπρεπε να προβληθεί ότι στράφηκαν; Εν τέλει θέλει να πει κάτι που δε λέει;

Αφελής απορία 3η

Να υποθέσω ότι ο πίνακας που απεικονίζει το ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου και η εκτενής λεζάντα του (σελ. 37) αποτελεί συνοδευτικό στοιχείο για το συνοδευτικό πίνακα των κυριότερων εθνικών γεγονότων της πεντηκονταετίας 1830-1881 (σελ. 36); Πουθενά στην αφήγηση δεν αναφέρεται η Μονή Αρκαδίου.

Αφελής απορία 4η

Το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο (ιδρύθηκε το 1837) έδωσε στον τόπο μια εγχώρια πολιτική ηγεσία και διανοήση που μπορούσε να αναμετρηθεί ειδικά με ηγεσίες ισχυρότερων και παλαιότερων χωρών. (Διαβάζοντας τις σελίδες 36-37 αναρωτήθηκα μήπως φταίω εγώ που δεν καταλαβαίνω, τις ξαναδιάβασα, είναι ό,τι πιο κακογραμμένο μπορεί να φανταστεί κανείς!) Στη διανοήση αυτής της εποχής ανήκει ο κορυφαίος εθνικός ιστοριογράφος Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος, ο οποίος υπήρξε από τους βασικότερους αρχιτέκτονες του σύγχρονου ελληνικού έθνους, θεμελιώνοντας την πολιτιστική συνέχεια του έθνους στο χώρο και στο χρόνο, με αδιάσειστο επιχείρημα την αδιάλειπτη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού. (σελ. 37)

Μόνο κάτι να ρωτήσω: ποια είναι τα κριτήρια του έθνους και της εθνικής ταυτότητας για την επιστήμη της ιστορίας; Υπάρχει μία αποδεκτή συμφωνία; Οι ελληνόγλωσσοι των παροικιών ήταν Έλληνες; Οι αλλόγλωσσοι (π.χ. Σουλιώτες) του ελλαδικού χώρου ήταν Έλληνες; Ο αυτοπροσδιορισμός υπάρχει ως κριτήριο εθνικής ταυτότητας; Το έθνος σχεδιάζεται; κατασκευάζεται όπως, ας πούμε, ένα κτίριο; (Φαντάζομαι ωστόσο ότι η αναφορά στον Παπαρηγόπουλο γίνεται σε αντιπαράθεση με τον Φαλλμεράυερ, ο οποίος δεν αναφέρεται.)

Και τέλος θα μπορούσα τώρα, αφού ξέρω τον αρχιτέκτονα, να μάθω και το μηχανικό και κυρίως τον εργολάβο του σύγχρονου ελληνικού έθνους; Ποιοι είναι οι εργολάβοι του έθνους;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ελευθεροτυπία, Ιστορικά, 3-8-2000
- Μακεδονία, Μία περιδιάβαση στον 20ο αιώνα μέσα από τις σελίδες της Μακεδονίας, 16-12-2001
- Καθημερινή, επτά ημέρες, τόπος εξορίας, 16-11-2003
- Καθημερινή, επτά ημέρες, η Ελλάδα τον 20ο αιώνα 1930-1940, 7-11-1999
- Καθημερινή, επτά ημέρες, Ελληνικά αναγνωστικά, 7-2-1999
- Θέματα νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' Λυκείου, θεωρητική κατεύθυνση, εκδ. ΟΕΔΒ
- Μαρίνα Πετράκη, Ο μύθος του Μεταξά, δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα, εκδ. Ωκεανίδα.
- Ημερολόγια του Ιωάννη Μεταξά, εκδ. Γκοβόστη
- Τάσος Βουρνάς, Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1909-1940, εκδ. αδελφών Τολιδή
- Σπύρος Λιναρδάτος, 4η Αυγούστου, εκδ. Θεμέλιο
- Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ'
- το site του ΙΚΑ
- το site της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, <http://www.ggka.gr/>

Γεράσιμος Η. Πεντόγαλος
Γιατροί και Ιατρική Κεφαλονιάς
από τα χρόνια της Ένωσης μέχρι τον πόλεμο το 1940
Θεσσαλονίκη, 2007

Δε θα ασχοληθώ με τον ιατροφιλόσοφο συγγραφέα του βιβλίου. Περιορίζομαι να σημειώσω ότι όποιος έχει την άνεση να διαβάσει αυτό το βιβλίο μπορεί σε κάθε σελίδα του να αισθάνεται σεβασμό για τον επιστημονικό λόγο (τον ιατρικό στην περίπτωση αυτή) και να θαυμάζει την ανθρώπινη ευαισθησία, όταν διαπιστώνει ότι ο επιστημονικός λόγος του γιατρού γίνεται γέφυρα επιστημονικού ήθους στην υπηρεσία συνανθρώπων (με απόφαση βέβαια και ευθύνη του γιατρού).

Εύχομαι όλες οι τοπικές κοινωνίες να έχουν την ευτυχία να διαβάζουν τέτοια βιβλία βγαλμένα από την τοπική ιστορία τους.

Φ. Κ. Βώρος

Άλλες επισημάνσεις για τις αρετές του βιβλίου Νεότερος και Σύγχρονος Κόσμος (της Γ' Λυκείου) θα βρείτε στις σελίδες 201-205 τούτου του τεύχους, όπου κείμενα της Χριστίνας Παπαγγελή, της Βάνιας Λιάρου, της Αγγελικής Λέλλου.